

ชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านหัวอ่าว นครปฐม
กับ "วิถีเกษตรที่เปลี่ยนแปลงและชีวิตที่เปลี่ยนไป"

ยิ่งทำยิ่งมีหนี้ เกษตรอินทรีย์คือคำตอบ

“ยิ่งทำยิ่งมีหนี้ เสียสุขภาพ ขาดความสุขและรอยยิ้ม” เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของชุมชนบ้านหัวอ่าว ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ที่เปลี่ยนจากเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่ปี 2546 トラバจนถึงปัจจุบัน โดยมี **คุณประหยัด ปานเจริญ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์** เป็นแกนนำ

แรกเริ่มเดิมทีนั้น คุณประหยัดทำการเกษตรที่ใช้สารเคมีมาโดยตลอด แต่เมื่อใช้ไปนานวันเข้า ก็พบว่าการลงทุนซื้อสารเคมีมาใช้ในการเกษตรนั้นไม่คุ้มค่า มีตัวเลขติดลบทุกเดือน จนต้องเริ่มกู้ยืมเงินมาทำการเกษตรและเป็นหนี้เป็นสิน เมื่อมีหนี้สินเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ต้องหวนกลับมาคิดว่า เหตุใดทำแล้วไม่มีเหลือทั้งยังเป็นหนี้เพิ่มขึ้น ประกอบกับในเวลานั้นตนเป็นประธานกลุ่มสตรีตำบล จึงรวมตัวกันระหว่างผู้หญิงในหมู่บ้านเพื่อหาวิธีลดต้นทุนในการทำเกษตร ได้แนวร่วม 47 คน โดยร่วมกันลงทุนคนละ 100 บาทต่อหุ้น เพื่อไปซื้อวัตถุดิบมาทดลองผลิตปุ๋ยอินทรีย์ก่อน จากนั้นให้สมาชิกช่วยกันซื้อที่ใกล้กรัฒละ 3 บาท เพื่อนำไปทดลองกับสวนของตนเอง ได้ผลอย่างไรจึงมาแลกเปลี่ยนกัน ทำให้กลุ่มมีทุนต่อยอดไปซื้อวัตถุดิบมาทดลองต่อเนื่อง และมีข้อมูลเกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์เพิ่มขึ้น

หลังจากลองผิดลองถูกเป็นเวลา 4-5 ปี จึงเริ่มมีหน่วยงานต่างๆ ให้การช่วยเหลือสนับสนุน ทำให้ทางกลุ่มขับเคลื่อนได้เร็วขึ้น และผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้คุณภาพเป็นที่น่าพอใจ จึงต่อยอดในเรื่องของการใช้สมุนไพรและฮอร์โมนต่างๆ เพื่อลดต้นทุนในการทำเกษตรอีก เช่น สมุนไพรไล่แมลงวันทอง ฮอร์โมนเปิดตาดอก ใช้มูลไส้เดือนแทนปุ๋ยเคมี กระทั่งวันนี้จึงเรียกได้ว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านหัวอ่าว เป็นกลุ่มที่ทำเกษตรอินทรีย์ร้อยเปอร์เซ็นต์ ได้รับการรับรองไอฟอม (IFOAM-ระบบที่พัฒนาขึ้นโดยสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ เพื่อให้บริการรับรองระบบงานแก่หน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ต่างๆ ทั่วโลก) จากสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) โดยพืชที่ปลูกได้แก่ ข้าว ผัก ผลไม้ เช่น ชมพู ฝรั่ง มะม่วง มะพร้าว น้ำหอม เป็นต้น

วิถีเกษตรที่เปลี่ยนแปลงและชีวิตที่เปลี่ยนไป

เมื่อเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์แล้ว ชีวิตของคนในชุมชนบ้านหัวอ่าวก็เปลี่ยนไป จากที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว ก็สามารถปลดหนี้ไปได้ และยังมีเงินเหลือเก็บ เพราะเมื่อชาวบ้านหันมาทำปุ๋ยและสมุนไพรไล่ศัตรูพืชเอง ต้นทุนการทำเกษตรก็ลดลงไปด้วย อีกทั้งยังสามารถกำหนดราคาผลผลิตได้เอง ไม่ต้องง้อพ่อค้าคนกลาง เช่นแต่ก่อน ทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น นอกจากนี้ สุขภาพที่เคยทรุดโทรมเพราะสารเคมี ยังดีขึ้นด้วย ผลพิษที่เกิดจากสารเคมีทางการเกษตรก็ลดลง

คุณประหยัดยกตัวอย่างครอบครัวของตนว่า “อย่างครอบครัวเราหนี้สินก้นตูด มีเงินเหลือ ด้วยความที่เราใช้ความพอเพียง จากที่เราได้ฟังแนวคิดของในหลวง เราก็นำมาประยุกต์ใช้ ในชุมชนเราถ้าเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าเคยตรัสไว้ว่า ควรปลูกทุกอย่างที่เรากิน กินทุกอย่างที่เราปลูก เหลือเราก็ยิ่งเอาไปขายได้ เป็นรายได้ เราต้องเอาแนวทางของท่านมาคิด คิดเสร็จแล้วก็ดูว่าทำแล้วเรามีเงินมีแบ่งปันกันในชุมชน เหลือก็ขาย แล้วทำอย่างไร การทำเกษตรอินทรีย์จะทำให้อยู่ได้อย่างยั่งยืน เราก็เลยมองเรื่องการตลาดต่อ เพราะเกษตรอินทรีย์นั้นได้ผลผลิตเท่าที่ไม่สวยเหมือนเกษตรเคมี จึงสู้เขาไม่ได้ จนเมื่อ 4 ปีที่แล้วได้เจอกับสามพรานโมเดลก็ช่วยเรื่องตลาดให้และยินดีที่จะรับซื้อโดยไม่หักค่าขนส่งให้เรา เราสามารถอยู่ได้ ส่วนเขาได้ความปลอดภัย ก็เลยทำให้เราได้ทำการตลาดร่วมกัน หากผลผลิตออกเยอะๆ สามพรานโมเดลก็จะช่วยหาผู้รับซื้อมาเจอกับเกษตรกรโดยตรงเลย จึงเป็นที่มาที่เราปรับเปลี่ยนจากเคมีเป็นอินทรีย์แล้วเราทำได้สำเร็จ”

ปัญหาและอุปสรรค

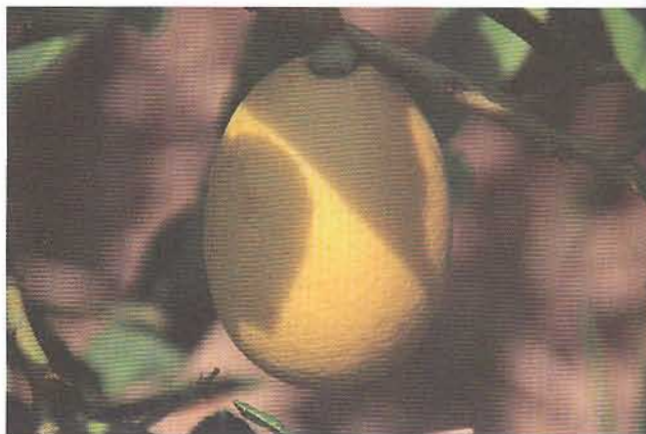
สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่ชุมชนประหยัดและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ต้องฝ่าฟันมาโดยตลอด ก็คือ

1) ใจที่ไม่พร้อมจะเปลี่ยนแปลง เพราะชาวบ้านยังยึดติดกับเกษตรเคมีอยู่ ซึ่งการเปลี่ยนใจนั้นทำได้ค่อนข้างยาก ชาวบ้านหลายรายถอดใจไประหว่างทางเพราะประสบปัญหาต่างๆ อย่างไรรก็ตาม การจัดให้มีการอบรมและพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหากันตลอดจนการปรับเปลี่ยนไปตามกระบวนการซึ่งช่วยให้การลงมือปฏิบัติง่ายขึ้น ก็ทำให้ชาวบ้านที่ทำการเกษตรรุ่นต่อไปอยากทำเกษตรอินทรีย์ต่อ

2) ขาดองค์ความรู้ ที่ปรึกษา และหน่วยงานเข้ามาแนะ ซึ่งในส่วนนี้มีหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนน้อยในช่วงแรก ทางกลุ่มจึงต้องลองผิดลองถูกกันเอง แต่ภายหลังก็มีหน่วยงาน เช่น กศน. เข้ามาให้ความรู้ที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถนำกลับไปประยุกต์ใช้ได้ ทำให้การทำเกษตรอินทรีย์ง่ายขึ้น

3) ไม่มีตลาดรองรับในช่วงแรก เนื่องจากการเปลี่ยนจากเกษตรเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์ในช่วงแรกยังถือเป็นช่วงของการทดลอง จึงทำให้หน้าตาของผลผลิตนั้นไม่สวยงามนัก เมื่อผลผลิตมีหน้าตาไม่สวยงาม จึงไม่มีผู้รับซื้อ กระทั่งภายหลังสามพรานโมเดลได้เข้ามารับซื้อผลผลิตจากเกษตรอินทรีย์ จึงมีตลาดรับซื้ออย่างต่อเนื่อง

4) ผู้บริโภคยังไม่รู้จักเกษตรอินทรีย์ ในช่วงแรกของการเปิดตลาดเกษตรอินทรีย์ ผู้บริโภคบางรายยังไม่รู้จักเกษตรอินทรีย์และข้อดีของเกษตรอินทรีย์ จึงมองเพียงหน้าตาของผลผลิตเท่านั้น แต่เมื่อมีการให้ความรู้แก่ผู้บริโภคควบคู่กันไป เช่น ทำโครงการร่วมกับสาธารณสุขเพื่อให้ตรวจสอบเคมีตกค้างในร่างกายของผู้บริโภค ซึ่งผลชัดเจนว่าผู้บริโภคมีสารเคมีตกค้างในเลือดสูงกว่าเกษตรกร หรือเปิดให้ผู้บริโภคได้มาศึกษาดูงาน เพื่อให้เข้าใจถึงพิษภัยของสารเคมีที่ตกค้างในผลผลิตทางการเกษตร ก็จะทำให้ผู้บริโภคเข้าใจคำว่าเกษตรอินทรีย์มากขึ้น และต้องการจะบริโภคอาหารปลอดภัยมากขึ้นด้วย

ด้วยความอดทน ไม่ย่อท้อ แก้ไขปัญหาไปที่ละขั้นทีละตอน อีกทั้งนำคำดูหมิ่นจากคนอื่น ๆ ในชุมชนที่ไม่เห็นด้วยกับการทำเกษตรอินทรีย์มาเป็นแรงผลักดันในการทำเกษตรอินทรีย์ให้สำเร็จ ทำให้เกษตรอินทรีย์ของชาวบ้านในวันนี้เป็นจุดขายหรือจุดเด่นของชุมชน เป็นแสงแห่งความหวังที่เป็นจริง ทุกวันนี้ผลผลิตทางการเกษตรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์เป็นที่ต้องการของตลาด และเกิดการจำหน่ายในรูปแบบออนไลน์ผ่านสามพรานโมเดล โดยมีการสั่งซื้อสินค้าอย่างต่อเนื่อง นับเป็นความสำเร็จอีกก้าวหนึ่งจากการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

เสียงสะท้อนจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว

คุณอรุณ นวราช

กรรมการผู้จัดการสามพรานโมเดล จำกัด อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

“เนื่องจากสามพรานโมเดล อยากได้ผลผลิตที่เป็นอินทรีย์มาบริการลูกค้าในโรงแรม (ส่วนสามพรานหรือสามพรานริเวอร์ไซด์) จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการร่วมขับเคลื่อนการทำเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ปีที่แล้ว โดยเป็นตัวเชื่อมให้ ส่วนมากจะเชื่อมกับมหาวิทยาลัยและช่องทางการตลาด

ทางออกของเกษตรกรในระยะยาว คือต้องทำเกษตรอินทรีย์ ถ้ากลับไปอยู่ในวงจรเดิมที่ใช้สารเคมี ต้นทุนก็จะมากขึ้นเรื่อยๆ สิ่งแวดล้อมก็จะแยกลง สุขภาพเราก็จะแยกลง ยิ่งช่องทางการตลาดเราต้องคิดถึงคนมารับอย่างเดียว เราก็ไม่รอด เพราะเรากำหนดราคาเองไม่ได้ พ่อค้าคนกลางเป็นคนกำหนด สุดท้ายก็เป็นหนี้มากขึ้น แต่เมื่อทำเกษตรอินทรีย์เขากำหนดราคาเองได้ ทุกวันนี้ลูกค้าวิ่งเข้าหาเกษตรกรที่ทำอินทรีย์ ฉะนั้นมันไม่ยากหรอกครับ ที่เขาจะมาเจอเรา ถ้าเราทำจริง ๆ และถ้าเราทำเป็นกลุ่มเป็นก้อนเขาจะมาเจอง่าย ถ้าต้องการความรู้ก็ติดต่อทางเราได้ที่โครงการสามพรานโมเดล ที่เว็บไซต์ <http://sampranmodel.com/> ถ้าอยู่ใกล้เราอาจจะมาดูงานที่เราแล้วไปทำเอง เราก็แนะนำได้ แต่สุดท้ายเขาต้องไปลงมือทำเอง เขาจะเก่งเอง”

คุณนิธย์ ม่วงเจริญ

เกษตรกรและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลบางช้าง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

“แต่ก่อนลงทุนทำอาชีพรับจ้างทั่วไป แล้วก็เปลี่ยนมาทำสวนได้ ปีกว่า แต่ค่าปุ๋ยค่ายาเนิ่นนาน เลยไม่ไหว จึงเปลี่ยนมาเป็นปลูกข้าว และ ได้เข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์กับคุณประยัต ซึ่งก็แตกต่างจากเมื่อก่อน เพราะเมื่อก่อนนี้จะใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีเยอะ ตอนนั้นก็ใช้อินทรีย์แล้วจะดีกว่า ต้นทุนมากกว่าด้วย จากเมื่อก่อนใช้เคมี หนึ่งตันสูง 7 วันมัดก็ เดือนหนึ่ง ต้นทุนก็ 5,000 บาท หลังจากเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ ต้นทุนต่อเดือนเหลือประมาณ 1,500 บาท ชีวิตความเป็นอยู่ก็ดีขึ้น แต่ก่อนต้องไปกู้ยืมมาซื้อยา ซื้ออะไร ตอนนั้นก็ไม่มีหนี้แล้ว ปลดหนี้หมดแล้ว กองทุนหมู่บ้านก็มี กองทุนสหกรณ์ก็มี ญาติพี่น้องก็เข้าร่วมด้วย

แนวคิดทฤษฎีใหม่ของในหลวงเรื่องเกษตรอินทรีย์ ดีกว่าเยอะเลย ดีกว่าเคมี เมื่อก่อนก็รู้จักคำว่าอินทรีย์ แต่ไม่ได้ทำ เพราะวัสดุอุปกรณ์อะไรไม่มีเลย และยังไม่มีวิธีทำ ก็ใช้วิธีซื้อจากร้านอย่างเดียว ตอนหลังเขาเอาอุปกรณ์มาให้ก็มาทำรวมกัน ตอนนี้นำอินทรีย์อยู่ตัวแล้ว ก็คงทำตลอดไป”

คุณบุศรี จรตล

เกษตรกรและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลบางช้าง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

“ก่อนหน้านี้จะมาเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ก็ทำเกษตรอยู่ก่อน แต่เป็นเกษตรเคมี แต่พอมาอยู่ในกลุ่มผู้ใหญ่บ้าน เขาก็ชวนไปอบรมเกษตรอินทรีย์ ก็ไปกับเขาเรื่อยๆ และลองทำบ้าง เรื่องก่อนนี้ไม่ต้องพูดถึงเลย เราพญูทั้งครอบครัวทั้งที่ตลาด พืชผลตอนนั้นยังไม่มีตลาด พอหอบไปแล้วถูกไม่สวย ตลาดเดิมที่เราขายเคมีเขาก็ไม่เอา มันเป็นลาย ไม่สวย ถ้าไม่ดีอย่างเท่าเขาก็ไม่รับของเรา ก็ตัดทิ้งบ้างอะไรบ้าง แต่ก็ลองมาเรื่อยๆ จนได้คุณอรุณ สามพรานโมเดล มาช่วยออกหาตลาดให้ ไปขายตลาดสุขใจสัญจรบ้าง จนมีตลาด เราก็ทำมาเรื่อยๆ ตอนนั้นก็ทำแล้วได้ถูกพรี้นพริ้วสวย

ความเปลี่ยนแปลงหลังจากทำอินทรีย์แล้ว อย่างแรกคือราคา กลุ่มเราสามารถตั้งราคาได้มาตรฐานทั้งปี แล้วขายพรี้นได้ทุกเบอร์ อย่างเบอร์ไม่สวยที่เราเคยทิ้ง ตอนนั้นก็ขายไปทำน้ำพรี้นได้ ก็คือเราขายได้หมด นี่เป็นสิ่งแรกที่ได้มา ต้นทุนก็ต่ำ คนบริโภคก็ปลอดภัย ร่างกายเราก็ปลอดภัย จากเดิมที่เราเคยตรวจมีสารเคมีอยู่ในกลุ่มเสี่ยง พักหลังไปตรวจนี่ไม่มีแล้ว ทั้งหมดก็จากทฤษฎีของในหลวง ซึ่งดีมาก ถ้าคนเรายึดหลักความอดทน ค่อยลงค่อยรู้ ศึกษาไปเรื่อยๆ มีอบรมที่ไหนก็พยายามไป ความรู้เราก็กว้างขึ้น เราก็จะรู้อะไรดีๆ เยอะๆ คำสอนของในหลวงใช้ได้หมด”